

Posudek na rigorózní práci Mgr. Michaly Málkové

Právní postavení nepominutelného dědice

Autorka zvolila za téma své rigorózní práce nelehkou problematiku právního postavení nepominutelného dědice v celé jeho celistvosti. Téma postavení a zejména ochrany nepominutelného dědice se objevuje v kvalifikačních pracích poměrně často, avšak posuzovaná práce zřetelně vybočuje ze standardní úrovně předkládaných prací. Autorka se ke zpracování zvoleného tématu připravila pečlivým studiem odborné literatury, a to jak monografické, komentářové i časopisecké. Úspěšně zapracovala do textu práce i výsledky judikaturní činnosti NS. Propojením teoretického a praktického pohledu na problematiku právního postavení nepominutelného dědice vznikla po všech stránkách mimořádně kvalitní práce.

Autorka uvozuje práci připomenutím zásad dědického práva ve vztahu k nepominutelnému dědici, z kterých sluší upozornit zejména na zásadu zachování hodnot v rodině. Navazující část práce vysvětluje základní instituty dědického práva, kromě vymezení pojmu nepominutelného dědice je to především výklad o povinném dílu. Skutečnost, že nepominutelný dědic nemusí mít vždy právo na povinný díl dokumentuje zdařilým výkladem o vydědění na str. 19n. Obsáhlá partie o povinném dílu, jeho velikosti, způsobech uspokojení práva na povinný díl včetně zápočtu na povinný díl a dědický podíl je podána velmi přehledně a srozumitelně. Jednotlivé modalities chování nepominutelného dědice, který neuznává pravost a platnost listin či se k ní nevyjádří, nebo když popírá toliko důvody vydědění, řeší s přehledem na s. 82n..

Nezastupitelná je procesní stránka věci, kterou autorka zdařile popisuje na s. 110n. pod názvem „Uplatnění práva na povinný díl a jeho vypořádání mimo řízení o pozůstalosti“.

Přehled zahraničních právních úprav srovnávajících okruh nepominutelných dědiců a velikosti jejich povinných dílů je přes svou stručnost zajímavý a inspirující. Potvrzuje se blízkost české a rakouské právní úpravy, která navíc posloužila jako inspirační zdroj pro českou právní úpravu dědického práva. Z tohoto přehledu vyznívá, že většina evropských úprav institut nepominutelných dědiců zná. Závěr práce, ve kterém autorka navrhuje určité úpravy *de lege ferenda* (zejména možnost nepominutelných dědiců vrátit dar do majetkové podstaty pozůstalosti), vyznívá velmi přesvědčivě.

Čtenář si však musí po přečtení celé práce položit otázku, zda takto nelehká (až sofistická) právní úprava umocněná o závěry soudní praxe splňuje požadavky kladené na právní úpravu obecně, zejména co do její přehlednosti, srozumitelnosti a dostupnosti pro průměrného člověka (§4 o.z.). V této souvislosti nemohu nepřipomenout názor výborného znalce dědického práva doc. Jiřího Mikeše který opakovaně navrhoval zrušit kategorii nepominutelných dědiců, aby zůstavitel nebyl při pořizování o svém majetku nikterak omezován (srov. i opatrný názor autorky vyjádřený v posledním odstavci posuzované práce na str. 130). V úvahu lze vzít i demografický vývoj společnosti, který potvrzuje, že s prodlužováním lidského věku souvisí skutečnost, že nepominutelní dědicové získávají většinou majetek po zůstaviteli až ve svém zralém věku, a proto získané dědictví již není předpokladem pro zahájení profesního nebo osobního života, jako tomu bylo dříve. I proto legislativní úpravy postupně výši povinného dílu pro nepominutelné dědice (a nejen u nás), postupně snižují.

Práci jako výbornou doporučuji k obhajobě. K rozpravě navrhuji závěry NS, který zastává názor, že soud musí zkoumat i jiné důvody vydědění než ty, které zůstavitel v listině o vydědění uvedl, a že důvod vydědění musí existovat až ke dni smrti zůstavitele (rozhodnutí NS sp.zn. 24 Cdo 1777/2019). Není tento závěr NS v rozporu s kategorickým požadavkem zákona na respektování vůle zůstavitele?

V Praze dne 13.5.2024

Prof.JUDr. Jan Dvořák, CSc.